

נחלתנו

ידיעון שבועי של מכון "נחלתנו"

גליון תרל"ב - פר' בהו"ב [ימי הספירה 'יסוד'] - תשפ"ו

[ב]

בירור מנהג הנוהגים היתר אחר העצרת באכילת חמץ שנמכר

אבקש להעזר ברבני "נחלתנו" הי"ו, חכמיו, כותביו, הוגיו וקוראיו, לפשוט ספק שהנני שרוי בו זה עידן ועדנים ימים ושנים ולא הצלחתי להגיע לבירורו ע"י עדות בעלי מסורת בעניין הנהוג אצל חסידי בעלזא שלא לאכול מחמץ שנמכר לגוי במשך התקופה שבין צאת חג הפסח עד לחג השבועות ולאחר חג-השבועות אוכלים אותו לפי מנהגם, האם מנהגם להיתר גם בידעים ומכירים בבירור שחמץ זה היה ברשות ישראל ומכור לגוי במשך הפסח, או שמא לא הקילו אחר חג השבועות אלא בדבר שאין ידוע תאריך ייצורו ובעלותו ומכח שיגרא של התנהלות העולם היה ברור לכל שמסתבר מאד שזה מלפני הפסח ובכגון דא לבד הוא שלא החמירו בו אחר הפסח, אבל אם ידעו, כמו שהיום, בנקל יודעים לפי המצויין על העטיפה כל דבר מתי נוצר, לא הקילו?

ניסיתי לחקור ולשאול אצל זקני חסידי בעלזא והם לא ידעו לענות ברורות. היו בין המשיבים שרצו ללמוד מתוך מה שנאמר בבעלז שכל (תקופת ?) שנה יש לה את החומרא שלה וחומרא זו זמנה רק בין פסח לעצרת. כמובן שאין מכר ראייה ואין למדין מהדרוש עד שיאמר לך הלכה למעשה, כי החשש ההלכתי שבדבר להיכן הלך אחר חג השבועות?

וראיתי שפורסם בכתבי הגר"מ שטרנבוך שליט"א ששמע מפיו של הרה"ק המהר"ש משאץ זי"ע שנהגו לאכול שרויה באחרון של פסח בחו"ל כדי להראות שההימנעות מאכילת שרויה אינו אלא חומרא, כי אין לומר על דבר שכלל ישראל אוכלים בפסח שיש בו חשש חמץ, ח"ו.

וחשבתי שאולי זה הטעם שבבעלז נהגו היתר בחמץ מכור אחרי חג-השבועות כדי שיהיה ברור שאין לומר שמי שאינו מחמיר ואוכל חמץ בעין שנמכר לגוי שהוא עובר על איסור חמץ שלאחר זמנו, ח"ו, ואם כן הדבר, לכאן נהגו היתר גם בוודאי היה מכור, אבל כאמור לא תועלנה בזה סברות וצריך לשמוע מפי בעלי מסורת בענין. ובזה אסיים ואכפיל בקשתי לעזור בבירור הדבר.

[נתקבל מהרב עמרם בלום]

מי יודע ומי מכיר?

[א]

[א] בפר' אמור (ויקרא כד, ח) כתוב בתוה"ק "ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' וגו', וטעמי המקרא על ביום השבת הראשון הוא 'קדמא ואזלא', ועל ביום השבת השני הוא 'מנח רביעי', האם ידוע למישהו הסבר ע"ד הפשט על זה ? [ועיין בספה"ק 'אמרי נועם' (דזיקוב) סוף אמור מה שפירש ע"פ דרכו]. (טעמי המקרא משובצים זהב על תיבות הפסוק לפי גדלו (ארכו) ומתכונתו. ר' בספרי כללי טעמי המקרא, וקצר המצע מהשתרע. המגני"ה).

[ב] בענין פר' המקלל כתוב בתוה"ק (שם כד, כג) 'ויוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה וירגמו אותו אבן', ואילו בפר' שלח (במדבר טו, לו) בענין המקושש כתוב, ויוציאו אותו כל העדה אל מחוץ למחנה וירגמו אותו 'באבנים' וגו', האם ידוע פשר דבר ע"ד הפשט על שני שינויים בולטים, (א) דבמקלל כתיב 'ויוציאו את המקלל וגו' ולא פי' מי המוציאו ?, ואח"כ כתוב וירגמו אותו 'אבן' לשון יחיד (ולא אבנים), (ב) ובפר' המקושש כתוב 'ויוציאו אותו כל העדה' אל מחוץ וגו', וירגמו אותו 'באבנים' לשו רבים ולא 'אבן' ?

[ג] איתא בספרא עה"פ "לא תרדה בו בפרך" (ויקרא כה, מג) וז"ל: לא תרדה בו בפרך, בו אין אתה רודה בפרך, רודף אתה בבן חורין בפרך ע"ש. מהו כוונת הספרא שמתיר לרדות בפרך בבן חורין? ואילו בעבד אסור? היתכן?

[ד] בפר' בחוקותי כתוב ורדפתם את אויבכם ונפלו לפניכם לחרב (שם כג, ז), והקשה בספה"ק 'אור המאיר' דלכאורה תיבת 'לפניכם' מיותר, ומה היה המקרא חסר אם היה כתוב ורדפתם את אויביכם ונפלו לחרב, ותיריך באריכות ע"פ דרכו בקודש ע"ש. מי יודע ישוב נכון ע"ד הפשט לבאר תמיהה זו ?

[נתקבל מהרב ברוך הכהן כ"ץ]

הידעת?!

[א]

איתא בספד"ק "בית אהרן" (קארלין - פר' בא, דף נח, א) וז"ל: שמעתי אומרים בשם הבעש"ט הק' זי"ע, אשר פעם אחת קיבל שבת על פני השדה, והיה שם צאן רועים על פני השדה. והגביהו בשעת מעשה את רגליהם הראשונות למעלה ועמדו רק על שתי הרגלים האחרונות כעמידת איש. ואומרים בשם צדיקים טעמו ונימוקו עמו, מחמת שקידש את כל העולם והעלה בשעת מעשה את כל העולם למקורו הראשון, אזי ממילא גם כל הברואים שהיו אז עומדים אצלו, הגם שאין בהם דעת, מכל מקום כיון שמעט החיות המלוכש בהם מתעלה למקורו הראשון, ממילא הגביהו את עצמם. ע"כ.

[ב]

ליישב את האופן המדויק בלשון התפילות, במרוצת המילין

הנה זה הרבה שנים שלא היה בידי ליישב - : [א] האופן המדויק במרוצת המילין בברכת "אמת ואמונה" בתפילת ערבית. [ב] מבנה ברכת "יהללך" שאחר אמירת ההלל, ואפרש דברי:

[א] בחלקה השני של הברכה 'אמת ואמונה': '...ומלכותו ברצון קבלו עליהם. משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה, ואמרו כלם, מי כמכה... מלכותך ראו בניך... 'זה אלי' ענו. ואמרו, ה' ימלוך וגו'.

וכעת האיר השי"ת את עיני כדלהלן. ואדאיתנין להכי, נזדקק לעבור על מרוצת כל הברכה מרישא לסיפא.

אמת ואמונה כל זאת (שאמרנו בג' הפרשיות; שמע, והיה, ויאמר) **וקיים עלינו,**

א - כי הוא ה' ואין זולתו (קבלת עומ"ש בפרשת 'שמע', באמרנו 'ה' אחד')

ב - ואנחנו ישראל עמו (בקבלת עול תורה בפרשת 'והיה'),

ג, 'הפודנו מיד מלכים, מלכנו הגואלנו מכף כל העריצים (יציאת מצרים בפר' 'ויאמר')

ומונה והולך:

הא"ל:

ה'נפרע לנו מצרינו, וה'משלם גמול לכל אויבי נפשנו.

ה'עושה גדולות עד אין חקר, נסים ונפלאות עד אין מספר.

ה'שם נפשנו בחיים, ולא נתן למוט רגלינו.

ה'מדריכנו על במות אויבינו, וירם קרננו על כל שונאינו.

ה'עושה לנו נסים ונקמה בפרעה, אותות ומופתים באדמת בני חם.

ה'מכה בעברתו כל בכורי מצרים, ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם.

ה'מעביר בניו בין גזרי ים סוף, את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע.

עד כאן מונה והולך ממעלות המקום עלינו. מכאן ואילך - מוסיף לתאר תגובות ישראל:

וראו בניו גבורתו, שבחו והודו לשמו, ומלכותו ברצון קבלו עליהם.

והיינו, שכאשר ראו בניו גבורתו - עשו ב' דברים: א) '

שבחו והודו לשמו'. ב) 'קבלו עליהם מלכותו ברצון' (אתה הראת לדעת את מה שכבר התרענו בעבר על שגגת הפשט המעוות לא יוכל לתקון, שהחזונים מתחילים לומר בקול מ"ומלכותו" דקאי אדלעיל, בעוד שעליהם לפתח בקול מ"משה ובני ישראל", ענין חדש (יחסית), דקאי אדלעיל. המגי"ה).

וחזור ומפרש:

על מה שאמר 'שבחו והודו לשמו' -, אומר: **משה ובני ישראל לך ענו "שירה" בשמחה רבה. ואמרו כלם "מי כמכה וגו' עשה פלא", כי פסוק זה הוא עיקר השבח והשירה: "נורא תהלות".**

ועל מה שאמר 'ומלכותו ברצון קבלו עליהם' אומר:

מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה (וכענין שאמר למעלה "וראו בניו גבורתו"), **"זה אלי" "ענו, ואמרו: ה' ימלך לעולם ועד", כי פתחו את השירה וגם חתמוה בקבלת מלכות שמים עליהם, בתחילה באמרם "זה אלי" ובסיימם באמרם "ה' ימלוך" וגו'.**

[ב] **מבנה ברכת "יהללך" שאחר אמירת ההלל:**

כשזכיתי לומר ברכת "יהללך" אחר אמירת ההלל בציבור, ביום שני של חג הפסח העל"ט, העיר השי"ת את עיני להבחין, שטופס הברכה מיוסד על דברי הפסוק **"הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו"**, שהוא כנראה הנקודה המרכזית של כל ההלל, ובפסוק זה חותמין אותה.

הפסוק הזה כולל שלשה חלקים:

א) **הודו לה'.** (ב) **כי טוב.** ג) **כי לעולם חסדו;** וכן ברכת "יהללך".

א, **'יהללך ה' א כל מעשיך,** וחסידיך צדיקים עושי רצונך, וכל עמך בית ישראל, **כולם יודו ויברכו וישבחו וכו' את שמך מלכנו תמיד.**

ב, **'כי לך טוב להודות ולשמך נאה לזמר.**

ג, **'כי מעולם ועד עולם אתה אל.**

ובדיוק יותר ניתן לומר, שהרי נאמר **'הללו את ה' כל גוים** וגו', והיינו שכל האומות יהללו את שם ה', ואח"כ נאמר **'הודו לה' כי טוב** וגו', יאמר נא ישראל... **בית אהרן... יראי ה',** והיינו שישראל ובית אהרן ויראי ה' הם לא רק שיהללו את ה' כמו האומות, רק גם יוסיפו לומר **'הודו לה' כי טוב** וגו', ומפרש והולך בכל אחד מהם, הטעם שיאמרו כן, כי לעולם חסדו (כן מובן מתוך פירש"י שם ודו"ק).

וזהו שמתחיל **'יהללך ה' א כל מעשיך,** והוא עשה"כ **"הללו את ה' כל גוים"**. ואח"כ אומר **"וחסידיך, צדיקים עושי רצונך, וכל עמך בית ישראל"**, והיינו ג' הכתות הנ"ל, בית אהרן ("איש חסידך". פר' ברכה), יראי ה' ("צדיקים עושי רצונך"), ישראל ("וכל עמך ב"י") - **כולם יודו כו', שגם הם יאמרו 'הודו' וגו' כי לך טוב כו' כי מעולם כו'.**

[נתקבל מהרב יואל יעקב הכהן שעהנברוך, קרית יואל יצ"ו]

!! תגובות !!

[א]

הרב יעקב יהושע בויס = בגליון תרל"א (מי יודע אות א'),
ציין הרב המג"ה במוסגר, שאת השם 'זבדיה' לא יזכיר
בפיו.

יש לציין את המובא בסי' 'עבודת השם', בשם 'שער
הכולל', שאת השם 'זבדיה' מותר להזכיר, מפני שהוא גם
שם אדם בתנ"ך (עזרא ח, ח; דה"א ח, טו, ועוד), והריהו
כמו השמות 'מיכאל' גבריאל', כמש"כ בספר נגיד ומצוה,
שאם שמו כשם אדם, מותר להזכירו בשמו (ולכא'
הדברים תמוהים, כי עתה אין כוונתו לשם אדם כלל
וכלל, ואחר כוונת הלב הן הן הדברים. ואה"נ לפ"ז גם
צריך להבין איך מותר לנו להזכיר את המלאכים גבריאל,
מיכאל ורפאל. המג"ה).

[ב]

הרב אביש פייערשטיין = בגליון תרל"א (מי יודע אות ג')
סק"ב) נשאלו פרטים על הרה"ק רבי ישראל (ב"ר רבי
פרץ) מפאליצק. הוא היה תלמידו של המגיד ממעזריטש
ושל רבי מנחם מענדל מוויטעפסק בעל "פרי הארץ". רבו
מוויטעפסק מתארו באגרתו: 'הרב החסיד המפורסם
בתורה וביראה, איש אלקים קדוש יאמרו לו...'. רעו רבי
חיים חייקל מאמדור בעל "חיים וחסד" התבטא כי עליו
הכתוב אומר: "ישראל אשר בך אתפאר"!

מסופר כי נסע רבות עם רעו הרה"ק רבי עזריאל
מפאליצק לדרוש את ה'. רבי עזריאל שימש כעגלון ורבי
ישראל ישב בעגלה אחוז שרפים. בהגיעו לפרשת דרכים
היה רבנו אומר לו באיזה דרך לפנות. כך הגיעו בצוותא
חדא למעזריטש והיו לתלמידי המגיד. ולאחר מכן נסעו
יחדיו להפיץ תורה ויראת שמים בדרך החסידות. ואכן
הצליחו לעורר לבם של ישראל לאביהם שבשמים
ולקרבתם לדרך החסידות.

בחיי רבו המגיד סבב בערי ליטא, עם רעו רבי עזריאל
מפאליצק, והעמידו תלמידים הרבה. בהיותם בוילנא
שבת רבינו אצל הגאון מוויילנא ועלה בידו להטות לבו
להשכין שלום בין המתנגדים לחסידים; אבל גבר מעשה
שטן, כי תלמידים שלא שימשו כל צרכם פעלו עליו
באמצעות אמו שיסוג אחור. לימים חזר לפאליצק ונתקבל
בה לרבנות ורבים השיב מעון.

בעליית החסידים תקל"ז, בראשות רבו מוויטעפסק, היה
מראשי העלייה. בהגיעם ארצה נשלח לחו"ל בשל
הוצאות הדרך הרבות, והיה השד"ר החסידי הראשון.
לעדות רבו 'גם אם היו נותנים לו עשרת אלפים בחודש
חליפות יציאת ארץ ישראל, היה בו לכל דבר'. לאחר
שהצליח להקים את התשתית לתמיכה ביישוב החסידי,
תכנן לחזור לארץ, אולם לא אסתיע מילתא ובשהותו

בפאסטוב חלה ובה נסתלק בא' בשבט (או בא' באייר)
תקמ"ד, ובה מנו"כ ליד רעו הרה"ק רבי אברהם המלאך,
בן רבו המגיד.

מלבד אמרתו המובאת ב"עבודת ישראל" לראש השנה,
מובא פירוש ב"מאור עיניים", פר' מקץ על הברייתא
(אבות ו, א) 'ומלבשתו ענווה ויראה': לפעמים יש שצריך
האדם להתנהג שלא ביראה לשם שמים, כי על ידי היראה
לא יוכל לקרב. וכן על דרך זה בענווה, כי צריך לנהוג
לשם שמים שלא בענווה. ולכן אמר 'ומלבשתו ענווה
ויראה', כי הענווה ויראה שלו יהיו אצלו כמו לבוש
שפעמים לובשו ופעמים פושטו לשם שמים.

[ג]

מכון "מעין החסידות" - סוואראן = [א] בגליון תרל"א
(מי יודע אות א') בפסקי אדמוה"ז בסידורו, נאמר: ויאמר
"זבדיה" ישמרני ויחיני, כן יהי רצון מלפניך אלקים חיים
ומלך עולם, אשר בידו נפש כל חי, אמן". כל זה יאמר ג"פ.
ובהערות הביאו מס' שער הכולל: לכאורה תיבת "ויאמר"
מיותרת, מאחר שכתב אח"כ "כ"ז יאמר". רק כונתו, שיש
נוהגין שלא לאמר תיבת "זבדיה" מפני שאסור להזכיר
מלאך בשמו. וכן נמצא בקצת סדורים "ויכוון" זבדיה. לכן
כתב אדמוה"ז "ויאמר", כי שם 'זבדיה' מותר להזכיר,
מפני שהוא גם שם אדם בתנ"ך (עזרא ח) ובדברי הימים
כמה פעמים, והוא כמו השמות מיכאל גבריאל, כמ"ש
בספר נגיד ומצוה (סדר הקריאה בכל יום) שאם שמו כשם
אדם מותר להזכירו בשמו (שער הכולל פל"ז סק"י). (ר'
הערת מעלה. המג"ה).

[ב] בגליון הנ"ל (מי יודע אות ב') שמו של רבי שאול
זאנוויל לייב מוזכר ברשימת התורמים לספר "גדולי
תרומה" שנדפס בש' תקס"ט, ברשימה תחת הכותרת
עיר קו'ניץ: הרב המגיד ר' ישראל מ"מ ומ"צ דק'
קאזיניץ. הרב ר' מענדיל מפריסטיק (=מרימנוב). ר'
אשר יהושע(י) 'אב"ד דק"ק ראפטש' (=רבי אשר ישעי'
מראפשיץ). גיסו ר' יעקב [ממעליץ] בהרב מלינסק
(=רבי נפתלי מראפשיץ). ר' ישכר בער בר' יעקב. הרב
ר' זאנוויל ליב מסטאבניץ. אגב. התארים בו מדודים
מאד.

[ד]

הרב אברהם יעקב בומבאך = [א] בגליון תרכ"ט (פר'
תז"מ - תגובות אות ח') בקשר לקושיות על דברי 'מור
וקציעה' בעניין תענית מרדכי ואסתר - ראו נא בסי'
היעב"ץ החדש מהדורת "זכרון אהרן" (שערי שמים -
שער המפקד, עמ' תתסה מדור ג' דלת ג', ס"ג ובהע' קפ"ח,
ועע"ש ב'שער המפקד מבוי ז' ס"ח ובהע' אות קח, בעמ'
תתקנ"ד) ע"ש (מצורפים צילומים) >נבקש את סליחת.
הקוראים. משום אריכות הדברים של כמה עמודים
אחדים - לא צרפנו. ניתן לראות את הסידור ב'אוצר
החכמה', המערכת.

[ב] - תשובת הרב ב"צ גרינפלד - (כותב התגובה בגליון תרכ"ט הנ"ל) לרב א"י בומבאך (הכותב כאן):
בסידור היעב"ץ החדש הנ"ל, בדף של מבוי ז' סעיף ח' בהע' ק"ה, אכן מעיר למה שהערתי על ספק היעב"ץ זצ"ל אם היה לפני חצות או אחריו, והרי רש"י כ' בפירוש שהיה בערב, וכותב שכנר' רש"י כתב כן ממש"כ 'שב לשקו', אבל אין מתורץ למה היעב"ץ מסתפק בכך.

ועו"ש בהע' ק"ח העיר למה שהערתי שבסידורו סותר למש"כ במור וקציעה, ונשאר בצ"ע. ונר' שרוצה לתרץ זאת במבוי ג' דלת ג' בהע' קפ"ח, ולא הבנתי איך מתורץ.

[ה]

הרב אברהם טרופר = בגליון תרכ"ט (תגובות אות ח') לא באתי ליישב הסתירה בדברי היעב"ץ בסידור גופיה [ממבוי ג' למבוי ז']. רק לבאר שאף למש"כ במבוי ז' שהיום העיקרי הוא ט"ו ולא י"ד, יש טעם לתענית ביום זה זכר לימים שהתענו. ואף שיום ט"ו הוא העיקרי, וא"כ היה צריך להתענות בו, אבל לפי שאסור להתענות ביו"ט, נשאר רק היום הראשון מהשלושה לצום בו.

[ו]

הרב דוד באנקהאלטער = בגליון תרל"א (מי יודע אות א') בענין אמירת הפס' "ואברהם זקן" וכו' בר"ח אחר אמירת הלל: כתב בספר "נקודות הכסף" (בינג, עמ' 586-7) וז"ל: מנהג בית אל לומר פסוק "ואברהם זקן" וענינו: כתב הרב בסה"ק מחברת הקודש (דרוש ר"ח) וזלה"ק: מצאתי כתוב בספר ישן למען יאריך ימים: אמור בכל ר"ח בין שחרית למוסף, היינו אחר הלל, (יאמר) פסוק זה "ואברהם זקן בא בימים, ודי' ברך אח אברהם בכל". זבדי"ה ישמרני ויחיני. כן יהי רצון מלפניך אלקים חיים ומלך עולם אשר בידו נפש כל ח"י. אמן. וכן ג' פעמים:

וכן סידר הלכה למעשה בסידור הק' וכ"ה מנהג בית אל, כדאי' בסה"ק דברי שלום (אות מ'), וכן סידרנו בסידורנו ע"פ מ"ש בסה"ק "אור הלבנה" בקונט' "אור החודש" (עא:), ושמו בסוגריים את השם זבדיה, להדגיש שאין לאמרו אלא לכוון בו בלבד, כי הוא שם קדוש ואסור לאמרו בפיו אלא לכוון בו, וסדר הניקוד בכוונתו הובא בסידור הנז' ולא נודע מקורו עתה.

ונראה את דוגמת הכוונה בסידור הק' הלכה למעשה: לשמירה טוב לומר פסוק זה אחר ההלל ג"פ, וכן נוהגין בק"ק בית אל וכמ"ש ב"דברי שלום" במנהגי ק"ק בית אל (אות מ'): "ואברהם זקן בא בימים, ויהו"ה יאהרונה ברכך את אברהם בכל" (ויכוון זבדיה) ישמרנו ויחינו, כן יהי רצון מלפניך, א'ל'הים חיים ומלך עולם אשר בידך נפש כל חי אמן:

מוצא השם זבדיה הנזכר, הוא מהפסוק "ואברהם זקן", דהיינו ז' מן "זקן", ב' מן "בא", ד' מתקבלת מהאות מ' ד"בימים" בחילוף אי"ק וכו' דמ"ת, י"ה' מן "וי'הו'ה".

מוצא הנקוד הוא מתיבת "יהבך" העולה גימט' חסד (ע"ב) (?) מדת אברהם איש החסד. ועע"ש אריכות דברים וינעם לך.

[ז]

הרב ישכר דוד קלויזנר = [א] בגליון תר"ל [מי יודע' אות ג סק"ד] שואל: מה מקור מאמר הצדיקים "מ'דארף זיין גוט 'צו' יעדעם איינעם, אין נישט 'מיט' יעדעם איינעם" (=צריך להיות טוב לכל אחד, אך לא להתחבר עם כל אחד).

והנראה בזה בס"ד, בהקדמת המו' בלקוטי שיחות חלק ד [עמ' 1184] ס"ז, המדייק בלשון המשנה (אבות פ"א מ"ז): "הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע", שאומר 'ואל תתחבר' ולא 'הרחק', כי אפילו לבריות בעלמא עד (?) אפילו לרשע צריכים להיות באהבה ובקירוב ולהשתדל להשפיע שישפרו הנהגתם (ראה תניא פל"ב), אולם יפה נדרשות זהירות ושמירה יתרה של "ואל תתחבר לרשע"! שבשעה שמקרבים את הרשע, צריך להזהר שלא להתחבר אליו ולהיות כמוהו, אלא להיפך, לעשותו שלא יהיה עוד רשע.

והנה מהלשון "הרחק משכן רע" ולא "משכן רשע", מבואר דמיירי אפילו גבי צדיק, כלומר, שעצם השכנות אתו רעה בעבורו. ומבאר שם עפ"ד הרב המגיד נ"ע בנוגע למאחז"ל (סופירש"י פר' קדושים; תו"כ פרק ט, יב) אל יאמר אדם אי אפשי בבשר כו' אלא אפשי, ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי, שזה יאמר רק צדיק, אבל בעל תשובה, כיון שסורו רע, צ"ל 'אי אפשי' כו', ונמצא שהצדיק נחשב 'שכן רע' לבע"ת, וע"ש עוד עפ"ד הרמב"ם בהל' דעות, ועפ"ד שו"ע אדה"ז הל' רבית סע"ה, וסנהדרין כה: ושו"ע חו"מ סל"ד סכ"ט.

והנה אאזמו"ר הי"ד ב'אם הבנים שמחה (עמ' קס) מביא מס' נוצר חסד לגה"ק מקאמארנא ז"ל בפירושו לאבות במאמר "הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע": 'שאין התנא אומר "הרחק מרשע" כמו שאמר בשכן רע, רק "אל תתחבר", היינו, שח"ו לרחק עצמו מרשע, רק אדרבה מצוה לקרב עצמו אליו, כי בזה שאתה מקרבו תפעל עליו להמשיכו לטוב, רק אל תתחבר אליו, ר"ל, בפנימיות לבך, אבל ודאי אל תרחיקהו ממך, וכן אתה לא תרחק ממנו. עכ"ל.

ולפ"ז יוצא שלפי שלא נאמר לשון 'ואל תתחבר' גבי שכן רע, שע"פ הנ"ל באמת צ"ל מקושר לצדיק, היפך הענין של "ואל תתחבר", אלא שרק בחיצוניות בלבד צ"ל הרחקה הנ"ל [שלא יאמר 'אפשי'], אבל גבי רשע הענין הפוך, שאסור התחברות (התקשרות פנימית) רק צ"ל 'קירוב' היפך הענין ד'הרחק'.

וזהו עומק מאמר הצדיקים: "מ'דארף זיין גוט 'צו' יעדעם איינעם, [כולל רשע], אין נישט 'מיט' יעדעם איינעם", אבל לרשע אסור להתחבר [בהתקשרות פנימית]. וא"ש.

[ב] בגליון תרל"א [מי יודע? אות א] כותב המגיה: 'לומר' תיבת 'זבדיה' אך במחשבה. אכן מצינו שכ' בספר 'תורה לשמה' ל'בן איש חי' נ"ע (סי' תצא): ומה שהוזהר האדם מלהזכיר את שמות המלאכים, הוא מפני שהם מתקנאים כאשר מזכירים שמותם למטה ומתגרים באדם, גם כאשר ישמעו מזכירים שמותם למטה יהיו חרדים, כי יחשבו שרוצים להשביעם על פעולת דבר, אבל את שמות הקודש אסור להזכיר מחמת גודל קדושת השם עצמו. עכ"ל.

ברם בסוף הלל הביא אדמו"ר הזקן בסדורו (עמ' קכד): ויאמר זבדיה"ה ישמרני ויחיני כו', וכתב ע"ז בעל ה'שער הכולל' בספרו (מודפס בסוף סי' תורה אור סוף לז), כי את השם זבדיה מותר להזכיר כי הוא גם שם אדם וכו' (מועתק מעלה, אותיות א' וג'. המערכת). וע"ע בספר שמירת הגוף והנפש (ח"א עמ' רפ"ד-ה).

'אבן השהם' (שו"ע מכתבי האריז"ל) חלק ו (עמ' קכג) בהערות 'פתוחי חותם' (אות יח): ובוה יובן מ"ש ב'משנת חסידים' במס' ראש חדש (פ"ב מ"ו): וז"ל ולמען יאריך ימים יאמר אחר ההלל בכל ראש חדש פסוק (בראשית כד, א) "ואברהם זקן בא בימים, וה' ברך את אברהם בכל", ויאמר "זבדיה ישמרני ויחיני. כן יהי רצון מלפניך אל'הים חיים ומלך עולם, אשר בידו נפש כל חי. אמן". כל זה יאמר שלש פעמים. עכ"ל "משנת חסידים", וכ"כ בסי' ר' שבת, בסי' ר' קאפיל ובסי' ר' אשר.

מעניינא דיומא!

נתקבל מהרב מרדכי גנוט בעל לוח 'דבר בעתו'

על קבלת תענית עש"ק בחוקותי במנחת יום ה', זך בזיו, ר' מטה אות ד'.

[א] עש"ק, כא בזיו/תזכורת לברכת האילנות: 00.39:

✽ תום "ניסן של חמה" - מועד אחרון ל"ברכת האילנות" [ור' ר"ה יא. ובפרש"י ד"ה שנולדו].

[ב] י"א שלאחר שעבר "ניסן של לבנה" - אין לברך בשם ומלכות ~ פעם ארע שאדמו"ר מסאדיגורה זצ"ל ברך באייר ("בנין שלמה"), אך יתכן בהחלט שהיה עדיין "ניסן של חמה" (וא"כ אין ראייה. ברם, מסתימת לש' הפוס' שאפשר לברך גם בחדש אייר, נראה שהכוונה גם אחרי תם ניסן של חמה. הגההרמ"מ פערל הי"ו) ~ להלכה, אם רואה לראשונה באייר מברך בשופי, כי "ימי ניסן" הם לאו-דוקא, והוא כינוי לימי האביב, ולכן גם אם רואה באדר (שכיח בשנה מעוברת) ויש חשש שבניסן לא יראה, מברך ("חזון עובדיה").

[ג] שמו"ת: י"א שלא יפסיק בתוכחה לקרוא אחת תרגום אחר כל פסוק, אלא בסופה ("ואלה שמות") ~ מנ' בעלז לקרוא שמו"ת היום רק בביהכ"נ ולא בבית (הע' אדמו"ר מנאראל זצ"ל) שזכות הרבים עדיפה. היה בדרך ואין שם ביהמ"ד, יכול לקרוא גם בחדרו, אבל כנגד חלון

פתוח (ממכ' הגהה"ר משה ועבער, מו"ץ קהל "מחזיקי הדת" זצ"ל בראש לוח תשס"ז) ואדמו"ר ממכנובוקא שליט"א מפנה לתר' יב"ע (דברים לא, א) שהכוונה לתוכחה (ת"כ, וע"ש עוד) ~ דבר בעתו להוסיף בקריאת ההפטרה, פסוקים אחדים בספר ירמיהו שם, על קדושת השבת עד "מביאי תודה בית ה'" (טוב, כו) ~ פעמים רבות ברך ההקר"א מבעלז זצ"ל את ברכת האילנות בהזדמנות זו כשיצא מביתו לקרוא שמו"ת בביהכ"נ (ר' "אור הצפון" אייר תש"ע).

[ד] קבלה בשם הג"ר יצחק והג"ר חיים מוולוז'ין זצ"ל שהרוצה שתפילתו תעשה פירות, יתענה בעש"ק פר' בחוקותי ויקרא שנים מקרא ואחת תרגום (מכת"י הג"ר אליהו (ב"ר יוסף דוד) שחור זצ"ל), ששמע מפי הר"ר ישעיהו חשין ששמע מפי מלמד זקן בבית הנצי"ב מוולוז'ין זצ"ל. אם קבלה היא - נקבל, ואם לדיון, יש תשובה. מה נשתנה ע"ש זה מכל ע"ש שבשנה? ויתכן שברבות השנים וגלגול השמועות וריבוי המוסרים נשתבש עש"ק "חוקת" שמתענים בו, ע"פ התרגום (ר' בו), ל"עש"ק בחוקותי ב' מקרא וא' תרגום") >אפס כי אפשר למצוא רמז לקריאת התוכחה מתוך צום, במגילה לא. רש"י ד"ה ברכות (ועי' תענית טו), ולפי שבשבת אסור לצום, תקנו הצום ביום קריאת כל הפרשה ביחיד, היא אמירת שמו"ת. הע' הראד"ש, קרית יואל ב"ב <.

[ה] השבת (בה קוראים "וכי ימוך אחיך"...) תצוין כ"שבת לעידוד עבודה יהודית"). זו הזדמנות מעולה לעודד את המהפכה ולקדמה. רבנים, דרשנים, מדריכים, מורים והורים, מוזמנים לשוחח השבת על הנושא, ולעודד צריכת תוצרת יהודית, עסקים עם אחים ואחיות. מתוך ערבות הדדית, בשם ה' נעשה ונצליח, וה' הטוב עלינו ברחמי ירויח. מומלץ לכבד בעליה לתורה השבת עובדים יהודים ואלה המעסיקים יהודים. פנו עכשיו לגבאים ולרכזי קהילה ובקשו שיצטרפו למיזם (לע"נ קדושי ישראל).

[ו] דבר בעתו מ"ט ללמוד י"ד פשטי אוה"ח ראשונים עה"פ "אם בחוקותי תלכו" בליל שבת, י"ד אמצעיים בסעודת צפרא/טיהרא דשבתא וי"ד אחרונים בסעודה השלישית, כסדר אמירתם!!! (לפי הסיפור הידוע...) >גדש כלי" <.

[ז] קריאת התורה: השבת קוראים גם את פר' בחוקותי, כדי שפר' במדבר תיקרא בשבת הבאה, לפני חג-השבועות ~ "חז"ל חולקים מתי ניגאל (ר"ה יא.), חד אמר בניסן תהיה הגאולה וחד אמר שבתשרי תהיה הגאולה ואמר [ההקר"י מרוז'ין זצ"ל] "ולוי נראה שהגאולה העתידה תהיה בסיון לפני חג-השבועות שנאמר בו (?) "וזכרתי את בריתי יעקוב", ואמרו חז"ל שיעקוב נכתב מלא ו' כי יעקב חטף את ו' מאליהו לבשר לבניו שיבוא המלך המשיח, על כן צריך לקרוא את פרשת בחוקותי לפני חג-השבועות, להודיענו שאלהיו יבוא לבשר שיבוא המלך המשיח" ("עירין קדישין").

[ח] הגה"ק ב' דרכ"ת וב' דרחו"ש (מונקאטש) זצ"ל הקפידו שאיש לא יעמוד למול קורא התוכחה וגם לא לידו, בשעת קריאתה (ובשו"ת "ויצבור יוסף" (סי' י')

הביא מנ' שגם זה שעלה לפניו בל ימתין כמנהג עד שהעולה לתוכחה יסיים קריאתו, אלא כבר עתה ירד מהבימה) לפי שהתוכחה נאמרת בלשון נוכח (יש לכך אסמכתא בשבועות לו). בתוכחת "תבוא" מקפידים יותר, לפי שנאמרה בלש' יחיד, אבל כאן נאמרה בלש' רבים (ובאגד"פ רנ"ט לא חילק כן). מנ' זה וכן מנ' הקריאה בלחש נהגו אצל ההק"ר איציק'ל מאנטוורפן זצ"ל, בנוסף למנהגו לזרז תכופות את הקורא שיקרא במהירות (רא"י, עמ' קצט).

[ט] באייר תרי"ד נתגלה לי בחלום שר' יעקב מבעלי התוס' נקרא 'רבנו תם', לפי שתקן חזרת הנדוניה וביטל קללת 'ותם לריק כחכם'. עי' כתובות מז: תוד"ה כתב (הגה' מהרי"ד לספרא בחוקותי).

[י] "פר' עֶרְכִּין היא פרשה גדולה", שמצילים מגיהנם (מד' תנח'), כששומרים על הערך בשלמות. אחר התוכחה, כשנשבר לבם בקרבם, הראום שלכל אחד מישראל יש ערך ("פני מנחם").

[יא] קריאת הפס' "וכל מעשר בקר וצאן..." היא מענינא דיומא, בפרוס עצרת; גורן למעשר בהמה (הגהח"ר יונהלוויזל הי"ו).

[יב] בין פסח לעצרת: פעם אמרו בנוכחות הרבי שחסידי אדמו"ר בעל "תניא" ספרו תמיד". הפתגם נשא חן בעיניו ואמר: זו ענינה של "עבודה". על השעות להיות ספורות, ואז הימים ספורים. כשעובר יום, צריך לדעת מה פעלו ומה יש לפעול. יש להשתדל תמיד שהמחר יהיה הרבה יפה יותר מאשר היום ("היום יום", בדר"ח זיו).

[יג] כ"ב בזיו: יום נס-ההצלה השני (הראשון: ח' בו) של הרה"ק ב' "אמרי חיים" זצ"ל, מעלים על נס (!) את דרישתו-הוראתו שאינו רוצה לעבור את הגבול עד שלא יעברו בני המשפחה עם כל הילדים תחילה... בתום המבצע המסובך, אף נישק את הגוי לאות הכרת הטוב... (מוהרי"ה מדז'קוב זצ"ל).

[יד] כ"ג בזיו: תענית צבור בוורמייזא, לזכר ההרג הרב בעת "מסעי הצלב" (ד'תתנו) ~ "קהל וורמייזא בחונה וקְחוּרָה. גאוני ארץ ונקיי טהרה, פעמיים קדשו השם המיוחד במורא, בעשרים ושלושה לחדש זיו לטהרה..." ע"י הרוצחים "זאבי הערבות" (קינת "מי יתן ראשי מים") ור' עוד בלוחי הקטן ר"ח סיון; ג' בסיון וב"דברי הימים" בס.

[טו] אהבת חסד: לפי שישנם אשכ' שאינם מברכים תדיר ברכת "הגומל" בעוד שהספר' מברכים (ר' שו"ע או"ח ריט, ז), רצוי להתעניין/לפרסם מי מברך "הגומל", כדי שאחר שאינו מברך יוכל לצאת ידי-חובה מהיות טוב... (הגר"א יוסף שליט"א) ~ ברכת "הגומל" הנאמרת מפני העולה לתורה אינה עילה לחקרנות-יתר, להסתקרנות מציצנית ולהתעניינות קולית "מה ארע לך" ו"היכן היית?", וכדומה; ולא כל שכן עם הברכה/לאחריה, כך שתיווצר מהומונט בביהכ"נ...

[טז] ונשמרתם לנפשותיכם: כל הרואה טף משחק בלוח קלקר (שאנשים בלתי-אחראים השאירו בחצר מבלי לטמנו היטב בפח-הזבל) ומפרקו לפרודותיו וכו', יסלק מידיו את המפגע מיד ויטמינהו בפח-הזבל. החלקיקים הנישאים באויר, עלולים להשאף לריאות ונזקם לא ישוער. ה' ישמרנו. משרד הבריאות האמריקני אוסר זה שנים, אף לשתות (חם/קר) בכוסות קלקר...

[טז] "ואהבת לרעך כמוך": אחד מחסידי הרה"ק רש"ב מפשיסחא זצ"ל התמרמר לפניו שלרגל מסחרו אנוס הוא לשהות שבועות אחדים בלייפציג ובקש מרבו שיברכנו שינצל מכל רע הידוע. השיב לו הרבי: הרי לך עצה זו: כשתפגוש ביהודים ממדינתך, הקדם לתת להם שלום בשמחה רבה ותשמח עמם ותהיה לך רעות עמם להתרועע כל מה שאפשר, ובודאי תנצל אז מכל רע.